

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ *

Α. Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Παν. Μπρατσιώτης** παρουσιάζων τὸ ἔργον τοῦ Κ. Ι. Γιαννακοπούλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Παλαιολόγος καὶ ἡ Δύσις (1258 - 1282). Μελέτη ἐπὶ τῶν Βυζαντινολατινικῶν σχέσεων», (ἔκδοσις Α. Καραβία, Ἀθῆναι 1969, σελ. 326) εἶπε τὰ ἑξῆς :

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν τὸ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκδοθὲν νέον ἔργον τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Yale τῶν Η.Π.Α. κ. D. John Geanakoplos ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Αὐτοκράτωρ Παλαιολόγος καὶ ἡ Δύσις (1258 - 1282)», ἀποτελοῦν μελέτημα ἐπὶ τῶν Βυζαντινολατινικῶν σχέσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Μετὰ τὸν πρόλογον τοῦ συγγραφέως διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἔκδοσιν (σελ. 7 - 9) προτάσσονται τὰ περιεχόμενα τοῦ ὡς ἄνω βιβλίου διακρινομένου εἰς τρία κύρια μέρη. Ἐκ τῶν μερῶν δὲ τούτων ἐν μὲν τῷ I (σελ. 27 - 98) ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας καὶ ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος» ἐξετάζονται τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Μιχαὴλ τούτου, ἡ ἐπανάστασις καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ σφετερισμὸς τοῦ θρόνου, ἡ μάχη τῆς Πελαγονίας, αἱ στρατιωτικαὶ καὶ διπλωματικαὶ προετοιμασίαι αὐτοῦ διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὐτὴ ἡ ἀνάκτησις, ὡς καὶ ἡ κατάρρευσις τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας (σελ. 81 - 98). Ἐν δὲ τῷ II μέρει (σελ. 99 - 146) ἐξιστοροῦνται τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ παλινορθωθείσης Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας (1261 - 1266) καὶ ἡ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγκατάστασις τοῦ Μιχαὴλ, ἡ διπλωματία αὐτοῦ καὶ αἱ μετὰ τῆς Γενούης, τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Πάπα, ὡς καὶ τῶν Βαλκανίων, σχέσεις αὐτοῦ καὶ δὴ καὶ ἡ Βυζαντινὴ ἀναβίωσις τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν Ἑλλάδι. Τέλος ἐν τῷ III μέρει (σελ. 147 - 269) ἐκτίθενται τὰ τῆς συγκρούσεως μεταξὺ Μιχαὴλ καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς Σικελίας Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυοῦ καὶ δὴ καὶ ἡ διὰ πολιτικούς λόγους ἐκκλησιαστικὴ ψευδοένωσις μετὰ τοῦ Πάπα ἐν τῇ Λυών (1274), ὡς καὶ τὰ θλιβερὰ ἐπακόλουθα

* Συνεδρία τῆς 15ης Ὀκτωβρίου 1970.

αὐτῆς, δηλ. ἡ ἀντίδρασις τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ αὔξησις τῶν ἀξιώσεων τοῦ Πάπα ἀφ' ἑτέρου, ὡς καὶ ὁ πρόσκαιρος θρίαμβος τῶν ἀγώνων τοῦ Μιχαήλ, δηλ. ἡ νίκη αὐτοῦ ἐν Βερατίῳ καὶ ἡ ματαίωσις τῶν ἀνδεγανῶν σχεδίων κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ ἐπανάστασις μετὰ τοῦ λεγομένου «Σικελικοῦ ἐσπερινοῦ», ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου ἐν ἔτει 1282.

Ἡ ἐκθεσις διακειμένη ἐν γένει συμπαθῶς ὑπὲρ τοῦ Μιχ. Παλαιολόγου ἐπισφραγίζεται διὰ τῆς ἐξῆς στοχαστικῆς κατακλείδος: «᾽Οφείλομεν δὲ νὰ μὴ παραβλέψωμεν ὅτι αἱ ἀναντίρροτοι ἐπιτυχίαι τοῦ Μιχαήλ ἐξηγοράσθησαν δαφιλῶς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν μακρὰν καὶ δύσκολον πορείαν τῆς διασώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῆς Δύσεως, ὁ Μιχαήλ ἐξησθένωσε τόσον πολὺ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα καὶ ἀπεστράγγισε τὴν οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἰσχύν της, ὥστε κατὰ τὴν ἀξιοσημείωτον εἰρωνίαν τῆς Ἱστορίας νὰ συντελέσῃ, ἵνα προλειανθῇ ἡ ὁδὸς διὰ τὴν μετέπειτα κατάκτησιν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Τούρκων». Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ τέλος τοῦ Μιχαήλ, τοῦτο ἦτο πολλαχῶς θλιβερὸν διότι, ἐκτὸς τῶν ἐναντίον του διαθέσεων τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ προῶρος ἀπῆλθεν οὗτος ἐκ τοῦ κόσμου εἰς ἡλικίαν 58 ἐτῶν καὶ ἐτάφη ἄνευ αὐτοκρατορικῶν τιμῶν καὶ τῶν εὐλογιῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἐνταφιασθεὶς εἰς τὸ ἐν Σηλυβρία Μοναστήριον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μὲ μόνην τὴν ἐπικήδειον ἀκολουθίαν.

Β'. Ὁ αὐτὸς Ἀκαδημαϊκὸς κατὰ τὴν παρουσίαν ὁμαδικῆς Θεολογικῆς ἐργασίας περὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐξ ἐπόψεως Ἑλληνικῆς, ἐκδιδομένης τῇ φροντίδι του εἰς 2^{αν} βελτίονα ἔκδοσιν γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ «Εὐαγγελικοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου» (1970) σελ. 406, εἶπε τὰ ἐξῆς:

Ἐξαντληθείσης τῆς α' γερμανιστὶ διτόμου ἐκδόσεως περὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐξ ἐπόψεως Ἑλληνικῆς ἐντὸς 11 ἐτῶν ἐπαναλαμβάνεται αὕτη νῦν εἰς β' μονότομον, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχρηστον καὶ ἐν γένει βελτίονα ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ λαλοῦντος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν 12 γνωστῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων εἰς ἓνα τόμον ἀντὶ τῶν δύο τῆς α' ἐκδόσεως. Τοῦ τόμου τούτου, ἀποτελουμένου ἐκ δύο τμημάτων, προτάσσεται πίναξ τῶν περιεχομένων (σελ. 1-4) καὶ ἔπονται δύο πρόλογοι, εἷς τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου καὶ ἕτερος τοῦ Ἑλληνος ἐκδότου (σελ. 5-11) συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ προκαταρκτικῆς σημειώσεως αὐτοῦ (σελ. 12). Ἐκ τῶν δύο μεγάλων τμημάτων, εἰς ἃ διαιρεῖται ὁ τόμος οὗτος, τὸ μὲν **Α'** περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς ἐργασίας: 1) Ἰωάννου Καρμίρη: Σύνοψις τῆς δογμα-

τικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σελ. 15 - 120), τῆς ὁποίας προτάσσονται ἔκτενῃ προλεγόμενα (σελ. 15 - 27) καὶ ἔπεται ἡ περὶ τοῦ ἐνὸς ἐν Τριάδι Θεοῦ (σελ. 28 - 34), περὶ Κόσμου (σελ. 35 - 39) καὶ Ἀνθρώπων διδασκαλία (σελ. 40 - 52), μεθ' ἧς ἐπακολουθεῖ ἡ λεγομένη Θεολογία τῆς Θείας Οἰκονομίας (σελ. 53 - 120) καὶ δὴ ἡ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου του, περὶ Ἐκκλησίας, Μυστηρίων καὶ περὶ τῶν λεγομένων Ἐσχάτων πραγμάτων. 2) *Βασιλείου Βέλλα* : Ἡ Ἁγία Γραφή ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ (σελ. 121 - 140). 3) *Βασιλείου Στεφανίδου* : Σύνοψις τῆς Ἱστορίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σελ. 141 - 156). 4) *Π. Τρεμπέλα* : Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Θεία Λατρεία (σελ. 157 - 169). 5) *Ἀρχιεπισκόπου Ἱερωνύμου Κοτσώνη* : Πολίτευμα καὶ δομὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σελ. 170 - 175). 6) *Ἀνδρέου Θεοδώρου* : Ὁ Μυστικισμὸς ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ (Καينὴ Διαθήκη, Νεοπλατωνισμὸς, Ἑλληγνες Πατέρες) καὶ ἡ Μυστικὴ πτῆσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν (σελ. 176-209). — Ἐν δὲ τῷ **Β'** τμήματι ὁ *Ἀρχιεπίσκοπος Ἱερώνυμος* πραγματεύεται περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Θεολογίας (σελ. 213 - 243)· ὁ *Παναγ. Πουλίτσας* ἐξετάζει τὰς μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας σχέσεις ἐν Ἑλλάδι (σελ. 244 - 254)· ὁ *Π. Μπρατσιώτης* ἀσχολεῖται περὶ τὰ Πνευματικὰ ρεύματα καὶ τὰς θρησκευτικὰς κινήσεις ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος (σελ. 255 - 275)· ὁ *Ἀνδρ. Θεοδώρου* πραγματεύεται περὶ τοῦ Μοναχισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σελ. 276 - 296)· ὁ *Ἀρχιεπίσκοπος Ἱερώνυμος* ἐκθέτει τὰ τῆς θέσεως τῶν λαϊκῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τῆς Ἑλλάδος Ὁργανισμῷ (σελ. 298 - 322)· ὁ *Βασίλ. Ἰωαννίδης* ἐξετάζει τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι σχέσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας (σελ. 323 - 350)· ὁ *Νικ. Λούβαρις* ὁμιλεῖ περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Κόσμον (σελ. 351 - 362)· ὁ Μητροπολίτης Κοζάνης *Διονύσιος Ψαριανὸς* ἐξετάζει τὰ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ (σελ. 363 - 382). Τέλος δὲ ὁ *Γεώργιος Σωτηρίου* πραγματεύεται περὶ τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ (σελ. 383 - 399). Καὶ ἡ νέα αὕτη ἔκδοσις κλείεται διὰ πινάκων πραγμάτων καὶ ὀνομάτων (σελ. 400 - 406).